



Dragan Radulović

(Montenegro, President of the Matica Crnogorska Historical and Cultural Society)

Presentation of the Festal Menaion Printed by Božidar Vuković of Podgorica

Драган Радулович

(Черна гора, Дружество за история и култура „Матица Черногорска“)

Представяне на Празничен миней на Божидар Вукович Подгоричанин

Инициативата на „Матица Черногорска“ – „Черногорското печатане на кирилица от 15-ти и 16-ти век“ започна да се реализира през април 2019 г. с честването на два важни юбилея от миналото на Черна Гора: 525 години от отпечатването на Октоих първогласник в печатницата на Църнойевичи и 500 години от отпечатването на Псалтира и Служебника – първите книги от кирилската печатница на Божидар Вукович Подгоричанин във Венеция.

Подготовката започва година по-рано, като са установени контакти с водещите културни институции в София и Скопие, чиито архиви и фондове, като свое национално богатство съхраняват над петдесет инкунабули и палеотипи от черногорски ренесансови печатници. „Матица Черногорска“ е установила сътрудничество с Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ от София, Научния архив на Българската академия на науките, с Центъра за славяно-византийски изследвания „Иван Дуйчев“ от София, както и с Националната и университетска библиотека „Св. Климент Охридски“ от Скопие. Във всички тях срещнахме приятелска подкрепа и желание да отворят библиотечните си фондове за нас и да дадат възможност за събиране на материали.

Изложбата, която организирахме по този повод, с подробен каталог на черногорски и английски език, направи голямо впечатление не само в градовете на Черна Гора, но и извън нея. Особено подчертаваме нейното признание в София по време на честването на 150 години Българска академия на науките през октомври 2019 г. Тогава „Матица Черногорска“ се представи пред важни български културни институции.

Следващата стъпка беше издаването на фототипно издание на „Псалтир с последования“ от печатницата Църнойевич в края на 2020 г., като съвместно издателско начинание с Научния архив на Българската академия на науките. Преди това копие, което притежава тази научна институция, беше реставрирано и дигитализирано по инициатива на „Матица Черногорска“. Цялото начинание завърши с издаването на фото-

типното издание на „Празничния миней“ на Божидар Вукович Подгоричанин, което днес представяме на българската културна общественост.

В историческото битие на черногорския народ през вековете има много повратни събития, които предопределят бъдещето и влияят на формирането на неговото самосъзнание. Създаването и дейността на първата държавна печатница в Черна Гора значително надхвърля нейните граници и мощ. Решението на Джурадж Църнойевич да изпрати хора във Венеция със задачата да научат печатарския занаят – най-вероятно в работилницата на Андрия Палташич Которанин, първият черногорски печатар на книги на латиница, е с намерението да приложат наученото в Черна Гора. В резултат на това се създава първата държавна печатница не само сред южните славяни на Балканите, но и в тогавашна Европа.

Светлината на черногорския печат на кирилица, след падането на Църнойевичите от Черна Гора под османско владичество, се поддържа жива от Божидар Вукович Подгоричанин във Венеция. Той събира професионалисти, предимно такива, които вече са имали опит в черногорската печатница на Църнойевич, и продължава да издава богослужебни книги на кирилица. Книгите на Божидар Вукович, а по-късно и на неговия син Виченцо, се разпространяват и продават в страните на православното християнство, особено на Балканите, задоволявайки духовните им нужди. Те отдавна са се превърнали в културно и национално богатство с най-висока стойност не само за Черна Гора, но и в останалия православен свят. Само в България има 43 книги от печатницата Вукович и 13 инкунабули на Църнойевич.

В ползотворно сътрудничество с водещите български културни институции „Матица Черногорска“ успя да предостави на съвременната публика поглед върху красотата на ренесансовите книги на черногорските печатари и аз съм особено доволен, че днес можем да споделим радостта от това постижение с вас.

Dragan Radulović
(Crne Gore)

Promocija Prazničnog mineja

Poduhvat Matice crnogorske „Crnogorsko ćirilsko štamparstvo XV i XVI vijeka“ počeo je da se ostvaruje u aprilu 2019. godine obilježavanjem dva značajna jubileja crnogorske prošlosti: 525 godina od štampanja Oktoihа prvoglasnika u Crnojevića štampariji i 500 godina od štampanja Psaltira i Služabnika – prvih knjiga iz ćirilske štamparije Božidara Vukovića Podgoričanina u Veneciji.

Priprema je počela godinu ranije, uspostavljanjem kontakata sa vodećim institucijama kulture u Sofiji i Skoplju, čiji arhivi i fondovi, kao svoje nacionalno blago, čuvaju preko pedeset inkunabula i paleotipa iz crnogorskih renesansnih štamparija. Matica crnogorska je uspostavila saradnju sa Nacionalnom bibliotekom „Sv. Ćirilo i Metodije“ iz Sofije, Naučnim arhivom Bugarske akademije nauka, sa Centrom za slovensko-vizantijska proučavanja „Ivan Dujčev“ iz Sofije, kao i sa Nacionalnom i univerzitetskom bibliotekom „Sv. Kliment Ohridski“ iz Skoplja. Kod svih smo nailazili na prijateljsku podršku i spremnost da nam otvore svoje bibliotečke fondove i omoguće prikupljanje materijala.

Izložba koju smo tim povodom organizovali, uz sadržajan prateći katalog na crnogorskom i engleskom jeziku, imala je svoj primijećeni život, ne samo u gradovima Crne Gore, nego i izvan nje. Posebno ističemo njenu zapaženost u Sofiji prilikom obilježavanja 150 godina Bugarske akademije nauka, u oktobru 2019. godine. Tada se Matica crnogorska

predstavila značajnim bugarskim institucijama kulture kao kuća u koju se može imati povjerenja za ozbiljne poduhvate.

Sljedeći korak je bio objavljivanje fototipskog izdanja Psaltira s posljedomanjem iz Crnojevića štamparije krajem 2020. godine, kao zajednički izdavački poduhvat sa Naučnim arhivom Bugarske akademije nauka. Prethodno je primjerak u posjedu ove naučne institucije inicijativom Matice crnogorske restauriran i digitalizovan. Cijeli poduhvat dovršili smo objavljivanjem fototipskog izdanja Prazničnog mineja Božidara Vukovića Podgoričanina, koji predstavljamo danas i pred bugarskom kulturnom javnosti.

U istorijskom postojanju crnogorskog naroda kroz vjekove postoje mnogi prijelomni događaji koji su određivali budućnost i uticali na formiranje njegove svijesti o sebi. Utemeljenje i rad prve državne štamparije u Crnoj Gori uveliko prevazilazi njene granice i moć. Odlukom Đurđa Crnojevića da u Veneciju pošalje ljude sa zadatkom da izuče vještine zanata – najvjerovatnije u radionici Andrije Paltašića Kotoranina, prvog crnogorskog štampara latiničnih knjiga – sa namjerom da naučeno potom primijene u Crnoj Gori. I da to bude u prvoj državnoj štampariji ne samo među Južnim Slovenima na Balkanu, nego i u tadašnjoj Evropi.

Luču crnogorskog ćirilskog štamparstva – nakon pada Crnojevića Crne Gore pod Osmansku vlast – održava neugaslom Božidar Vuković Podgoričanin u Veneciji. Okuplja stručne ljude, znatnim dijelom i one koji su već imali iskustvo iz crnogorske štamparije Crnojevića, i nastavlja da izrađuje bogoslužbene knjige na ćirilici. Knjige Božidara Vukovića, a kasnije i njegovog sina Vićenca, distribuirale su se i prodavale diljem zemalja pravoslavnog hrišćanstva, pogotovo na Balkanu, jer su zadovoljavale duhovnu potrebu. Tako da su odavno postale kulturno i nacionalno dobro najviše vrijednosti, ne samo u Crnoj Gori, nego i u ostalom pravoslavnom svijetu. Samo u Bugarskoj postoje 43 knjige iz Vukovića štamparije i 13 inkunabula Crnojevića.

U plodnoj saradnji sa vodećim bugarskim institucijama kulture, Matica crnogorska je uspjela da savremenoj publici omogući uvid u ljepotu renesansnih knjiga crnogorskih štamparija, i posebno mi je zadovoljstvo što danas sa vama možemo podijeliti radost zbog tog postignuća.

Hvala Vam.